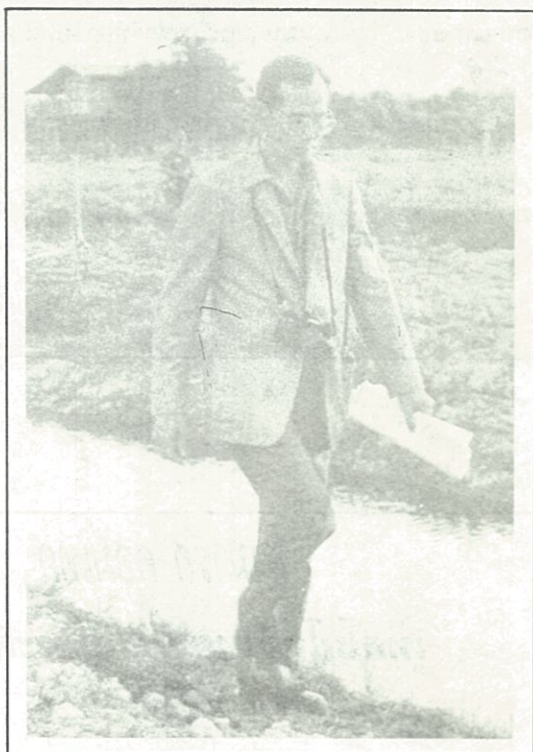

การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร “โครงการในพระราชดำริ

ต้นแบบการพัฒนา แหล่งน้ำธรรมชาติ”

*ปิยวรรณ เจริญลาภ

* อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ วท.ม.
(การจัดการทรัพยากร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

น้ำเป็นทรัพยากรที่
จำเป็นมนุษย์ต้อง
ใช้เป็นจำนวนมาก
เพื่อทำประโยชน์
หลายอย่าง เป็นน้ำ

ดื่ม น้ำใช้ ทำนา ทำไร่ ทำสวน และ
เลี้ยงสัตว์ ซึ่งน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ
ได้แก่ ลำธาร ห้วย หนอง คลอง บึง
แม่น้ำ มีต้นกำเนิดจากบริเวณต้นลำธาร
อันเป็นเทือกเขาหรือเนินสูงปกคลุมด้วย
ป่าไม้ตามธรรมชาติ โดยลำธารลำห้วย
เป็นที่รวบรวมน้ำฝนที่ตกในบริเวณนั้น
จากนั้นก็ไหลมารวมกันหรือเป็นแหล่ง
รับน้ำจากแม่น้ำลำคลองที่ล้นตลิ่งเข้าไป
ซึ่งสรุปได้ว่าต้นน้ำลำธารทำให้เกิดมี
แหล่งน้ำเนื่องจากป่าไม้ทำหน้าที่อนุรักษ์
ดินและน้ำไว้ ดินทำหน้าที่เป็นอ่างเก็บ
น้ำตามธรรมชาติ ลำธารเป็นแหล่งรวม
น้ำตามธรรมชาติที่ไหลมาตามผิวดิน

ปัจจุบันสภาพพื้นที่ต้นน้ำลำธาร
ได้ถูกทำลายและมีสภาพเสื่อมโทรม
เนื่องจากการกระทำของมนุษย์และ
ธรรมชาติโดยการกระทำของมนุษย์
ได้แก่ การโค่นถางป่าเพื่อนำที่ดินมา
ใช้ทำการเกษตร การเผาป่าด้วยสาเหตุ
ต่าง ๆ กัน เช่น เพื่อทำการเกษตร หรือ
ผู้คนที่เข้าป่าก่อไฟแล้วมิได้ดับไฟจึง
เกิดไฟไหม้ป่าขึ้น สร้างสิ่งก่อสร้างใน
บริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เช่น ถนน
หมู่บ้าน ฯลฯ โดยขาดความระมัดระวัง
การใช้ที่ดินไม่เหมาะสมตามสมรรถนะ
ของที่ดิน เช่น การทำเกษตรกรรมบน

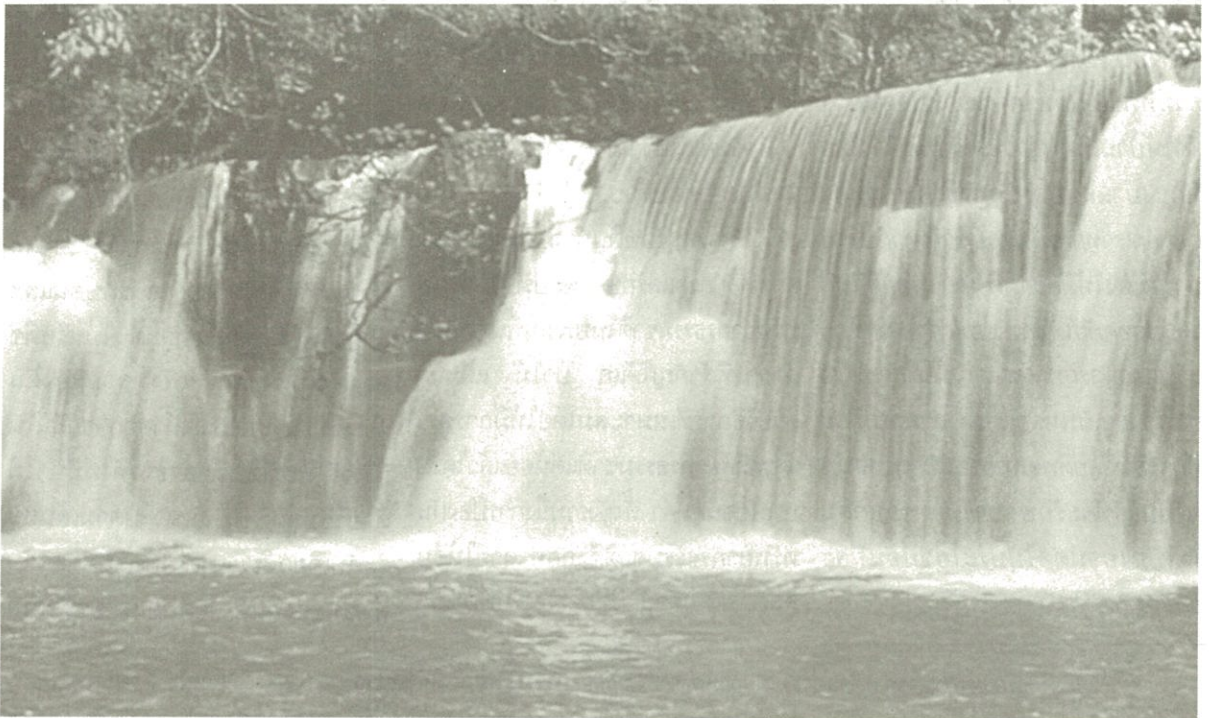
พื้นที่ลาดชัน บริเวณต้นน้ำลำธารซึ่งก่อให้เกิดการกัดเซาะหน้าดิน ส่วนความเป็นไปของธรรมชาติ ได้แก่ ฝนตกหนักเกิดน้ำไหลบนผิวดินมีปริมาณมากเกินกว่าปกติ พายุพัดพาหน้าดินให้สึกกร่อนในพื้นที่ที่ไม่มีพืชปกคลุมเพียงพอ พื้นดินบริเวณที่ลาดชันได้เลื่อนทลายลงสู่เบื้องล่างตามธรรมชาติ

ด้วยสาเหตุการถูกทำลายพื้นที่ต้นน้ำลำธารดังกล่าว เป็นเหตุให้น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติหลายแห่งเหือดแห้งไปไม่มีน้ำจากแหล่งธรรมชาติใช้ได้พอตลอดปี จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารไว้มิให้ถูกทำลาย เพื่อช่วยให้น้ำในลำธาร ห้วย หนอง คลอง แม่น้ำพอเพียงกับการใช้ได้ตลอดทั้งปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงสนพระราชหฤทัยในการอนุรักษ์ต้นน้ำ

ลำธารอย่างยิ่ง ในระยะแรกที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรตามท้องที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือ เฉพาะอย่างยิ่งตามบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารซึ่งหลายแห่งเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำมาหากินของชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชดำริที่สำคัญได้แก่ การหาทางยับยั้งราษฎรชาวไทยภูเขาไม่ให้บุกรุกทำลายป่าบนภูเขา ซึ่งเป็นต้นน้ำลำธารเป็นอันดับแรกโดยเร่งด่วน ด้วยทรงตระหนักในพระราชหฤทัยว่าปัญหาที่ราษฎรชาวไทยภูเขาจำนวนมากบุกรุกทำลายป่าตามยอดเขาต้นน้ำลำธารเพื่อนำพื้นที่มาทำไร่เลื่อนลอยหรือปลูกฝิ่นนั้น นอกจากจะเป็นการผิดกฎหมายแล้วการกระทำดังกล่าวยังเป็นสาเหตุสำคัญต่อการทำลายป่าในบริเวณที่เป็นต้นกำเนิด

ของต้นน้ำลำธารด้วย ถ้าหากไม่หยุดยั้งให้ได้แล้วผลเสียหายอาจเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมในอนาคตอย่างประมาณมิได้ ด้วยเหตุนี้ใน พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการหลวงพัฒนาชาวเขาขึ้นหรือเรียกว่า **“โครงการหลวง”** ในระยะต่อมาโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อที่จะให้ชาวไทยภูเขาได้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอย่างถาวรเป็นหลักแหล่ง ส่งเสริมให้ปลูกผลไม้เมืองหนาว และพืชเมืองหนาวต่าง ๆ เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งมีผลช่วยในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารให้พ้นจากความเสื่อมโทรมได้ ดังกระแสพระราชดำริที่มีความตอนหนึ่งว่า **“เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขานั้น มีประโยชน์โดยตรงกับ**

□ สภาพพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่มีความสมบูรณ์

ชาวเขาเพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น... ผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือ ชาวเขาตามที่อยู่ผู้ทำการเพาะปลูกที่อาจทำให้บ้านเมืองเราไปสู่หายนะได้ โดยที่ถางป่าและปลูกโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยเขาก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความดี ความอยู่ดีกินดี และปลอดภัยได้อีกทั้งประเทศ เพราะว่าถ้าเราสามารถทำโครงการนี้ให้สำเร็จให้ชาวเขาอยู่เป็นหลักแหล่ง สามารถที่จะมีการกินดีอยู่ดีพอสมควรและสนับสนุนนโยบายที่จะรักษาป่าไม้ รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไปประโยชน์อันนี้จะยั่งยืนมาก”¹

การจัดตั้งโครงการหลวงในภาคเหนือดังกล่าว จึงเป็นการเริ่มงานอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารตามพระราชดำริขึ้นในภาคเหนืออย่างจริงจังเป็นครั้งแรก ปัจจุบันได้มีการดำเนินงานกระจายไปอีกหลายแห่งในภาคอื่นด้วย

การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารหมายถึง การใช้ การดูแลรักษาและปรับปรุงพื้นที่พุทธรักษาธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญได้แก่ ป่าไม้ และน้ำด้วยวิธีการที่เหมาะสมโดยให้มีการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติแต่น้อยแล้วได้รับประโยชน์คุ้มค่า ทั้งยังรวมถึงการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติซึ่งถูกทำลายให้คืนสู่สภาพเดิมด้วย วิธีการอนุรักษ์ต้นน้ำ

ลำธารต้องประกอบด้วย การอนุรักษ์ป่าไม้ร่วมกับการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดยการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยการบำรุงรักษาสภาพป่าไม้บริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น กำหนดพื้นที่ป่าให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ป้องกันการลักลอบตัดไม้ การทำไร่เลื่อนลอย และป้องกันไฟไหม้ป่า ปรับปรุงสภาพพื้นที่ป่าไม้ซึ่งถูกทำลายด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การปลูกซ่อมเสริมป่า การทำสวนป่า ตลอดจนการจัดทำระบบการเกษตรโดยปลูกพืชอื่นผสมในสวนป่า ประชาสัมพันธ์ให้การศึกษาแก่ประชาชนให้ตระหนักถึงภัยที่จะเกิดจากการที่ป่าไม้ในบริเวณต้นน้ำลำธารถูกทำลายและให้ร่วมมือกับทางราชการในการรักษาป่า

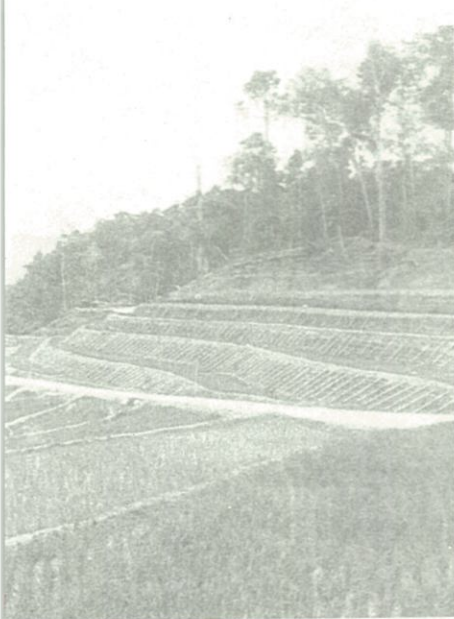
การอนุรักษ์ดินและน้ำในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารเป็นกิจกรรมที่มีผลสัมพันธ์กัน กล่าวคือในการอนุรักษ์ดินจะลดความรุนแรงของน้ำไหลบ่าบนผิวดิน โดยการชะลอความเร็วของกระแส น้ำหรือเก็บกักน้ำไว้เพื่อให้้ำซึมสะสมในดินให้มากที่สุด จากนั้นค่อยไหลระบายสู่ลำธารด้วยการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยพืช โดยการปลูกต้นไม้หรือพืชคลุมดินป้องกันการพังทลายของดิน และลดการระเหยของน้ำออกจากดินในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่ไม่มีป่าไม้ด้วยวิธีปลูกพืชเป็นแนวไปตามเส้นชั้นระดับเดียวกันและตั้งได้ฉากกับความลาดเทของพื้นที่ ปลูกพืชหลายชนิดเป็น

¹ โครงการตามพระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ” สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน 12, 2531 หน้า 258.

แถบสลับกันและตั้งฉากกับความลาดเทของพื้นที่ ปลุกพืชคลุมดินตระกูลถั่วและหญ้าบางชนิด ส่วนการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยการก่อสร้าง เป็นการดัดแปลงสภาพพื้นที่ร่วมกับวิธีการอนุรักษ์ด้วยพืช เพื่อช่วยลดความรุนแรงของน้ำที่ไหลป่าโดยกักน้ำไว้เป็นระยะ ๆ โดยก่อสร้างคันดินกันน้ำเป็นระยะ ๆ ตลอดความยาวของพื้นที่ลาดเอียง พร้อมกับขุดร่องน้ำติดกับคันดินเพื่อระบายน้ำที่คันดินกันไว้จากพื้นที่สู่ลำธารก่อสร้างชั้นบันไดตามความยาวของพื้นที่ ซึ่งมีทั้งชั้นบันไดอยู่ในแนวระดับและชั้นบันไดแบบลาดเทโดยให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ก่อสร้างฝายปิดกั้นทางน้ำเพื่อใช้ทดและเก็บน้ำที่ไหลป่าคล้ายกับอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กให้กระจายตามบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยน้ำจะซึมเข้าไปในดินทำให้พื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารเกิดความชุ่มชื้นและมีน้ำไหลออกจากดินหล่อเลี้ยงลำธารตลอดปี ฝายที่สร้างปิดกั้นทางน้ำในบริเวณต้นน้ำลำธารอาจสร้างด้วยวัสดุหาได้ง่าย เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ เสาไม้ ทราช และกรวด เป็นต้น โดยกำหนดสัดส่วนของฝายให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่คาดว่าจะมีมากที่สุด

ในการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารที่เสื่อมโทรมมีหลายหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานสนองพระราชดำริด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ได้แก่ การอนุรักษ์ป่าไม้ การอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยทางพืชร่วมกับการก่อสร้างคันดินหรือสร้างชั้นบันไดรวมทั้งใช้การก่อสร้างฝายปิดกั้น

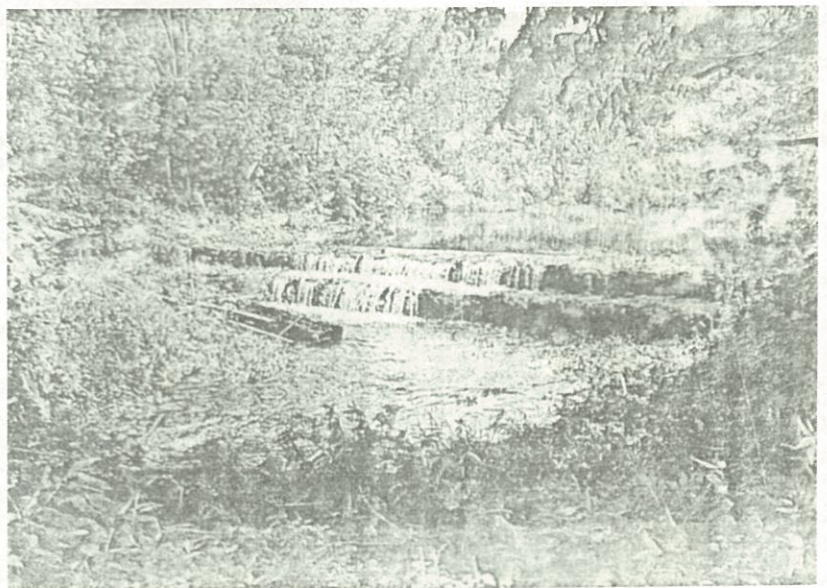
☐ การปลูกพืชหลายชนิดเป็นแถวสลับกัน เพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ

ทางน้ำในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธาร อาทิ เช่น กรมป่าไม้ได้จัดตั้งและดำเนินงาน โครงการพัฒนาต้นน้ำตามแนวพระราชดำริหลายหน่วยกระจายตามท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ มีการปลูกเสริมป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำลำธารในบริเวณที่เสื่อมโทรม และสนองพระราชดำริในการจัดให้ชาวไทยภูเขาได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพัฒนาเขา โดยมีที่ดินถาวรสำหรับทำมาหากินเพื่อป้องกันและลดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อใช้พื้นที่ทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งในพื้นที่จัดสรรให้เพาะปลูกเหล่านี้มีการปรับพื้นที่เป็นนาขั้นบันไดเพื่อปลูกข้าวหรือก่อสร้างคันดินชะลอความเร็วของน้ำที่ไหลป่ามาตามผิวดิน แล้วใช้ปลูกพืชเศรษฐกิจอันเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารอย่างถูกต้องตามหลักการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

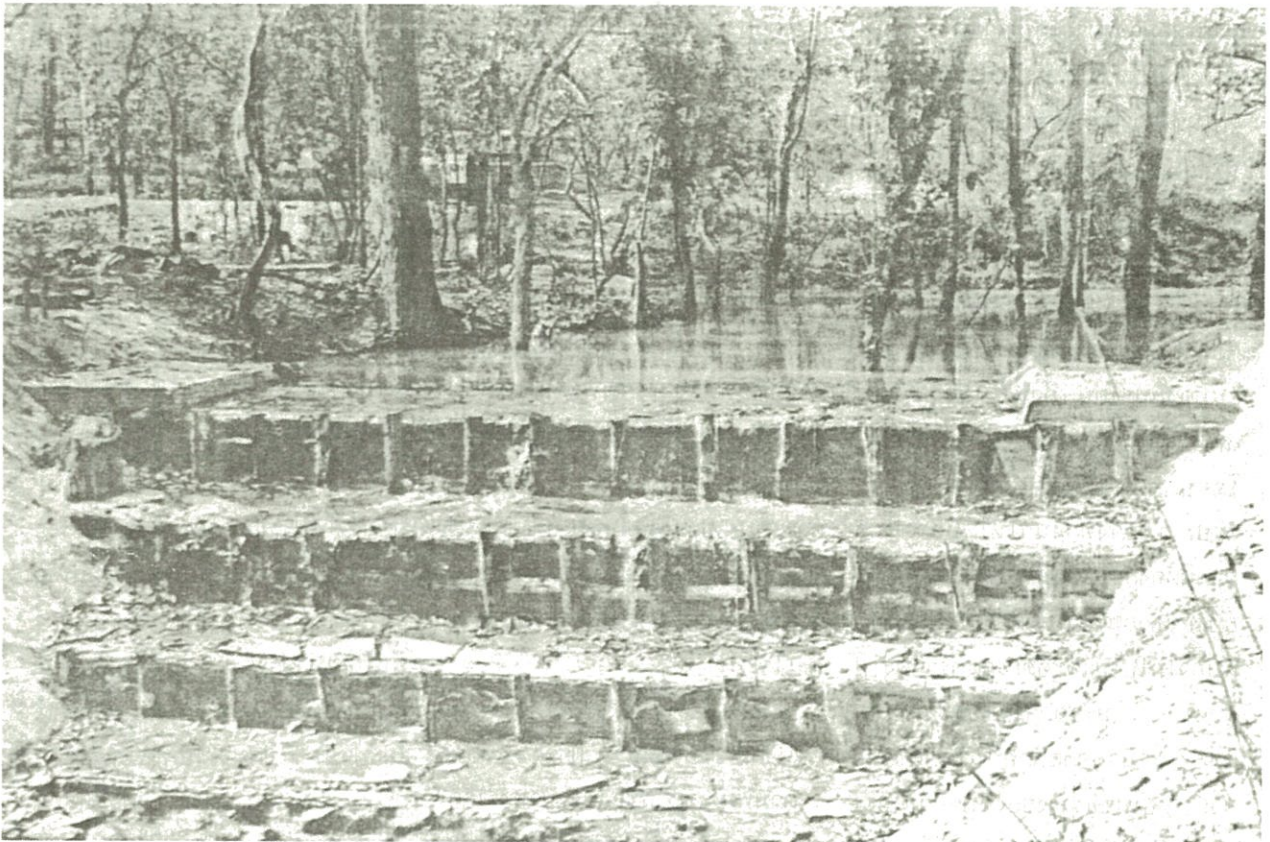
ดังตัวอย่างโครงการพัฒนาต้นน้ำห้วยทุ่งจือ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โครงการพัฒนาต้นน้ำอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โครงการพัฒนาต้นน้ำแม่ตาข้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นต้น กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินงานโครงการหลวงพัฒนาที่ดินในบริเวณพื้นที่โครงการหลวงทุกแห่ง เพื่อจัดพื้นที่ทำกินให้แก่ราษฎรชาวไทยภูเขา ให้สามารถทำการเพาะปลูกดำรงชีพอยู่ได้เป็นหลักแหล่ง โดยวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำขั้นบันไดดิน และจัดระบบชลประทานในไร่ นา อีกทั้งแนะนำและสาธิตการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่โครงการหลวงให้เกิดประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร กรมชลประทานได้ดำเนินการสนองพระราชดำริ เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารโดยการสร้างฝายปิดกั้นทางน้ำ เก็บกักน้ำตามร่องน้ำลำธาร

ในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ตามพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานตามพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พื้นที่เชิงดอยอินทนนท์ในเขตโครงการหลวง อำเภอจอมทอง และอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งฝายที่สร้างไว้วัสดุในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความชุ่มชื้นแก่พืชและพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารได้เป็นอย่างดี

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างโครงการในพระราชดำริ ซึ่งผู้เขียนได้ไปศึกษาดูการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารในปี 2529 คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา “ห้วยฮ่องไคร้” ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจุดมุ่งหมายของศูนย์ศึกษานี้เพื่อศึกษาและทดสอบการพัฒนาพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารของ

☐ ฝายปิดกั้นทางน้ำ

ภาคเหนือ ทั้งด้านการพัฒนาป่าไม้และด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาให้กับส่วนราชการและราษฎร การบริหารงานของศูนย์การศึกษาฯ กระทำในรูปคณะกรรมการประสานงาน กับหลายส่วนราชการ เพื่อสนองพระ-ราชดำริโดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบัน พื้นที่ในโครงการ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้มี ประมาณ 8,500 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวน แห่งชาติ “ป่าขุนแม่กวง” ด้านทิศ เหนือของพื้นที่ใช้ในการศึกษาเพื่อการ อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร พื้นที่ตอน ได้เป็นป่าเสื่อมโทรมใช้ศึกษาการพัฒนา การเกษตรกรรมกันระหว่าง ดิน น้ำ

และป่าไม้ โดยงานในศูนย์ที่ได้ดำเนินการ ไปแล้วเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ตามพระราชดำรินี้

งานพัฒนาที่ดินมีการสำรวจคุณ-ภาพของดิน วางแผนการใช้ที่ดิน ศึกษา และทดสอบระบบการปลูกพืชเพื่ออนุ-รักษดินและน้ำ โดยปลูกไม้ผลพืชตระกูล ถั่ว และพืชผักต่าง ๆ ตามขอบอ่างเก็บ น้ำ นอกจากนั้นได้ทดลองปลูกหญ้า ชนิดต่าง ๆ เพื่อผลทางด้านการศึกษา ด้วย ซึ่งผลจากโครงการสามารถรักษา ระบบนิเวศของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สำหรับงานศึกษาการพัฒนาเกษตร-กรรมมีการบุกเบิกพื้นที่แล้วจัดทำแปลง ย่อยทำการศึกษาการเกษตร ปลูกไม้ผล

□ ลักษณะฝายที่สร้างด้วยวัสดุหาง่าย ในท้องถิ่น

สลับกับไม้เกษตรอุตสาหกรรม และไม้ สำหรับใช้ทำฟืนโดยปลูกผสมในแต่ละ แปลง เพื่อหารูปแบบให้ราษฎรแต่ละ ครอบครัวได้นำวิธีการไปใช้ในพื้นที่

งานพัฒนาแหล่งน้ำมีการสร้าง อ่างเก็บน้ำ 6 แห่ง พร้อมทั้งสร้างระบบ ท่อส่งน้ำในพื้นที่พัฒนาป่าไม้ พื้นที่ เพาะปลูกพืชและทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ด้วย น้ำชลประทาน มีการสร้างฝายเก็บกัก น้ำ (Check dam) ขนาดเล็กไว้ตามต้น น้ำลำธารในเขตพัฒนาป่าไม้ชลประ-ทาน 70 แห่ง และในเขตพัฒนาป่าไม้ ด้วยน้ำฝน 180 แห่ง เพื่อใช้ทดและเก็บ

น้ำที่ไหลบ่าลงมาให้กระจายตามบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธาร น้ำที่เก็บนี้จะซึมเข้าไปในช่องว่างระหว่างเม็ดดินทำให้พื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารซึ่งเป็นพื้นที่ป่าไม่เกิดความชุ่มชื้น และมีน้ำไหลออกจากดินหล่อเลี้ยงลำธารตลอดปี ซึ่งฝ่ายที่สร้างปิดกั้นทางน้ำในบริเวณต้นน้ำลำธารจะสร้างด้วยวัสดุราคาถูกและหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น กิ่งไม้ ใบไม้ ไม้ไผ่ เสาไม้ ทวาย กรวดและหิน เป็นต้น โดยนำเสาไม้มาตอกให้ห่างกันเป็นระยะ ๆ ขวางทางน้ำให้ได้หลายแถวตามที่ต้องการ แล้วนำไม้ไผ่มาตอกติดกับเสาแล้วกรัดด้วยไม้ไผ่ติดกับคว่ำ พร้อมกับกิ่งไม้ใบไม้และอัดกรวดทวายลงไปให้เต็ม หรืออาจใช้ก้อนหินขนาดต่าง ๆ นำมากองคล้ายบันไดปิดขวางลำน้ำโดยในช่องว่างของหินขนาดใหญ่แต่ละชั้นบรรจุด้วยกรวดและหินย่อยขนาดเล็กลงไปจนเต็ม ซึ่งฝ่ายที่สร้างด้วยหินดังกล่าวนี้จะด้านทานน้ำที่ไหล

ผ่านตัวฝายและน้ำที่ล้นข้ามสันฝายได้เป็นอย่างดี

งานศึกษาและพัฒนาป่าไม้ได้ปลูกป่าทดแทนในบริเวณที่เสื่อมโทรม การทดลองจัดระบบเกษตรป่าไม้ ปลูกพืชสวนผสมในป่าสักด้วยระบบน้ำหยดทดลองปลูกป่า 3 อย่างประกอบด้วยไม้ใช้สอย ไม้ผลและไม้สำหรับเป็นเชื้อเพลิงชนิดต่าง ๆ รวมพื้นที่ประมาณ 1,200 ไร่ รวมทั้งการจัดระบบทุ่งหญ้าในป่าเต็งรังป้องกันไฟป่าในเขตโครงการแบบ Wet Firebreak หรือที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเรียกระบบกันไฟป่านี้ว่า **“ป่าเปียกสำหรับป้องกันไฟ”**²

จากผลของการดำเนินงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ที่เป็นไปตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นที่จะให้ผลของการพัฒนานั้นเป็นประโยชน์และถึงมือประชาชนให้ได้

มากที่สุด โดยพระองค์จะไม่ทรงดำเนินงานซ้ำซ้อนกับรัฐบาลแต่ทรงดำเนินงานให้ผสมผสานสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของรัฐบาล และให้มีการประสานงานของหน่วยราชการต่าง ๆ ด้วยกัน โดยศูนย์ศึกษาฯ เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ความรู้ให้แก่ราชการและประชาชน ทางด้านรูปแบบของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารและการใช้พื้นที่ป่าต้นน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งยังทดลองศึกษาระบบการควบคุมไฟป่าด้วยแนวป้องกันไฟป่าเปียกจากระบบชลประทานด้วย ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ถูกหลักวิธีที่ควรนำไปปฏิบัติในการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธารในพื้นที่อื่น ๆ เพราะมุ่งความสำคัญของการพัฒนาทั้งดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันพร้อม ๆ กันไป อันจะเป็นผลให้ป่าชุ่มชื้นและมีน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติไหลตลอดปีพอที่จะสนองต่อการอุปโภคและบริโภคของประชาชนได้ตลอดไป □■

² สุเมธ ตันติเวชกุล “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” วารสารวิจัยสภาวะแวดล้อม 9, 2 ธันวาคม 2530 หน้า 38.

เอกสารอ้างอิง

“โครงการตามพระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ” สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน 12, 2531

หน้า 112 - 113, 258

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานพัฒนาแหล่งน้ำ กรุงเทพมหานคร กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2530

สุเมธ ตันติเวชกุล “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” วารสารวิจัยสภาวะแวดล้อม. 9, 2, ธันวาคม 2530 หน้า 32 - 48